

„Mindenki démona valaki másnak”

Bíró Gergely
(1979, Budapest)
szerkesztő,
Tokaji Íróklub-díjas

Kontra Ferenc: *Lepkefogó (és egyéb csapdák)*, Magyar Napló Kiadó–Írott Szó Alapítvány, 2020.

„Ez egy lélektani regény, bűnesetek sorozata, amiben nem mérsárolnak le senkit. (...) Olyan e világon túli és lelketlenül szikár az egész cselekmény, hogy lehetne akár egy skandináv regény is” – mondta Kontra Ferenc vajdasági magyar író *Az álom hídja* című kötetéről egy interjúban (Magyar Napló, 2019. június), és az jutott eszembe, hogy ezek a sorok vonatkozhatnak akár az újabb novelláskötetére, a *Lepkefogóra* is: „Tudatos alkotói eljárás, hogy minden könyvem az előzőnek a folytatása...”. Testvér-, legalábbis rokonkötetekről van tehát szó, amit kivitelük és küllemük hasonlósága is igazol: Arnold Böcklin *Sírkő* című festményének szimbolizmusában is méltó párja a *Lepkefogót* körbeölelő Paul Delvaux-festmény, a *Látkép kandeláberekkel*.

A képből van valami nyugtalanító: halálra ítélt ez a település az utcai fényeivel, a villanypóznával, amelynek vezetékai szakadtan lógnak alá, a mereven várakozó, fekete ruhás nővel, aki háttal áll nekünk, a távolban fehér lepellel letakart halottat cipelő alakjaival és a hegyvonalatok fölött tömörülő sötéttséggel. A kandeláberek műtermi fénye mintha kétségbeesett küzdelmet folytatna az éjszaka mindenhatóságával.

Csupa titok és túláram egy fegyelmezett, mérnöki kivitelezésű kompozícióban – ilyen Kontra Ferenc kötete is, amelynek vezérnovelláit úgy üli meg a baljóslatúság, mint a völgyet a novemberi köd, amelyben körvonalát veszíti minden.

Általában azokat az írókat szeretem leginkább olvasni, akik elég kíváncsiak és merészek ahhoz, hogy szellemüket megnyissák a tudatlan veszélyes sötétsége előtt. Mert ott, abban a feneketlen és nehezen bevilágítható tartományban dolgozik minden sebzettség, torzulás, amely az emberből a környezetére szenvedést, pusztulást hozhat – és hoz is.

„Az erőszak nagy műveit, legyen az szerelmi vagy hatalmi erőszak, egyre megy, mindig ki kell tervelni, és végre kell hajtani” – áll a záró novellában (*Az író csontjai*). Fontos mondat, Kontra Ferenc több könyvében találkozhatunk vele. A *Lepkefogó* darabjaiban javarészt olyan tettekről olvashatunk, amelyeknek következtében valaki komoly, akár halálos csapdába, az eredendő gonoszság hideg fejjel állított kelep-céjébe esik. „Mindenki démona valaki másnak” (*Elátkozottak*). A dramaturgia teljes mértékben alárendelődik a büntetteknek: a karakterek

általában kevésbé kidolgozottak, és nem egy novellában el sem érkezőnk a végkifejletig, ami még súlyosabbá teszi az amúgy is dermesztő levegőjüket, hogy szinte már az olvasó is úgy érzi, csapdába került. Mert majdnem minden történet az elveszejtés művéről szól; s nem véletlenül használta ezt a szót az író: ez a fajta erőszak nem hirtelen indulatból támad, ezt valaki hidegvérrel eltervezi előre, éppen attól válik művé. A műben pedig, legyen akár megmagyarázhatatlanul és bestiálisan gonosz, van valami lenyűgöző. Hogy pontosan micsoda, azt csak találgatni tudom – de szeretek borzongani, és az író részéről ez is tudatos lehetett, valószínűleg átgondolt szándékkal oltotta be a magasirodalmat képviselő, lélektani hangolású világába a bűncselekményt. (Ennek első példája talán a *Wien – A sínen túl* című, 2006-os regénye volt, és jellemző, hogy az átdolgozott epizódjai ebben a kötetben is helyet kaptak két novella erejéig, ahogyan más történetek is ismerősek lehetnek a korábbi könyvekből).

Kontra Ferenc novellái szerencsére azt a vonulatot képviselik, amely a büntetteket nem kizárólag belülről, érzékletes elfajzottságukban, de távolságtartással is ábrázolja, a lelketlenség mellett mindig jelen van a lelkiesség. Mert ő is azok közé az alkotók közé tartozik, akik számára a megértés fáradsága előbbre való az ítélkezés leegyszerűsítő kényelménél. Azt hiszem, hogy ezt a vonást szeretem annyira az író számára is kedves elődök műveiben, Truman Capote *Hidegvérreljében* és Szerb Antal *Utazás holdvilágában*: az analitikus személyiségnyomozást, az erőszak, a torzulás forrásának megszállott kutatását, vagyis az odafordulás erejét.

Mégis, vajon mi lehet az a mélyebb indíttatás, amely ilyen kegyetlen novellák megírására készítette a szerzőt, mitől vált olyan fontossá tematizálni a gonosztságot?

„...a kirekesztéshez nagyobb energia kellett, mint a befogadáshoz, mint ahogy a gyűlölethez is több erő kell, mint a szeretethez” (*Boldog leszek*). Ez is egy vissza-visszatérő, fontos Kontra Ferenc-mondat, amely most ide kívánczolt. Mert a kirekesztés és az idegenség átokszerű létélményének szinte archetipikus alakzatai ebben a kötetben is kulcsfontosságúak. Különösen a véridegenség tapasztalatának ismétlődése szembetűnő, amikor a traumatizáló sebzés vagy a halálos erőszak családon belül valósul meg (*Elátkozottak, Lepkefogó, Boldog almafák, Boldog leszek*). Legszívesebben oldalakat idéznék most ez utóbbi, a vallomás feloldó erejében is egyedülálló, a mérgező apa–fiú kapcsolatot a történelmi nemzedékiségbe ágyazó novellából, amely a kötet arany metszéspontjában kapott helyet: „Az emberek lelkében végképp szétköltözött a korábbi összetartozás.”

Anyaországiként legfeljebb csak képzelegni lehet arról, hogy mit jelent kisebbségben létezni, átélni egy tízéves háborút és az országhatárok folyamatos változását. Közösségének történelmi meghatározottsága, háborúval szembeni védtelensége, a megnyomorítottság keresztje sajnos többrétűségében is kiterjedt élményanyaga a szerzőnek, így talán jobban érthető, hogy milyen is az a személyiségbe épült szülőföld, amelyből íráságának tömött koronájú tölgye kimagaslott.

Azt is szeretem Kontra Ferenc eredendően sötétre hangolt írásaiban, hogy teljesíthető válaszokat keres a kárhozatra, és a megértés, a megbocsátás feladata ebben a könyvben is az egyedül járható út a békésebb életért (*Lee Annácska, A faun és a fekete rigó, Boldog leszek, Hó hull a madárra, Névtelenek rozettája*). Mert a közönyös idegenség és a gyűlölet is csak addig táplál, ameddig eszünkbe sem jut megismerni a másik természetét.

Bíró Gergely